

PŘEHLED DĚJIN HUDBY – I

(syllabus)

1. HUDBA ANTICKÝCH KULTUR

- 1.1 Antika, helénizmus – vymezení pojmu – historické reálie
- 1.2 Tónový materiál a jeho organizace
- 1.3 Rytmika
- 1.4 Akustika – hudební nástroje
- 1.5 Teoretické reflexe hudby

Literatura:

- [1] Černý, Miroslav K.: **Hudba antických kultur, Univerzita Palackého, Olomouc 1995**
- [2] Hostinský, Otakar: **O hudbě starých Řeků, Praha 1885**
- [3] Hutter, Josef: Hudební myšlení. Od pravýkřiku k vícehlasu, Praha 1943
- [4] **Kolektiv autorů: Hudební věda I-III, SPN, Praha 1988**
- [5] Nejedlý, Zdeněk: Všeobecné dějiny hudby II – Antika, Praha 1916 ,²1930
- [6] **Smolka, Jaroslav a kol.: Dějiny hudby. Brno 2001**

Encyklopedie:

- [7] Encyklopedie antiky, Academia, Praha 1974
- [8] Encyklopedie antické kultury, Svoboda, Praha 1974
- [9] Encyklopedický atlas hudby, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2000
- [10] Musik in Geschichte und Gegenwart (MGG), 17 sv. (zde příslušná hesla)
- [11] The New Grove's Dictionary of Music and Musicians, 20 sv. (příslušná hesla)

Obrazové antologie:

- [12] Wegner, M.: Griechenland [in: Musikgeschichte in Bildern 2/4, Leipzig 1964
- [13] Fleischhauer Günter: Etruieren und Rom [in: Musikgeschichte in Bildern 2/5, Leipzig 1966]

2. LITURGICKÝ A PARALITURGICKÝ JEDNOHLAS

2.1 Gregoriánský chorál

2.1.1 Gregoriánský chorál

(definitio termini, otázka názvu a vymezení jeho věcného obsahu)

2.1.2 Gregoriánský chorál a problematika jeho historického vývoje

(období ilegální; období legální – lokální liturgické typy; novořímská liturgie, expanze jejího repertoáru, římsko-franská syntéza; sekundární vrstva gregoriánského chorálu a její migrace, Tridentýský koncil – liturgická reforma- Editio Medicaea; gregoriánský chorál a reformace-jeho osudy na půdě národních jazyků; deformace gregoriánského chorálu v 17. a 18.století; solesmeská renesance středověkého chorálu – Motu proprio-Editio Vaticana; 2.vatikánský koncil)

2.1.3 Repertoár gregoriánského chorálu

2.1.3.1 Zpěv žalmový – primární repertoárová vrstva

(žalmy, kantika, psalmodie, paralelismus membrorum, liturgický recitativ, psalmodie antifonální, psalmodie responsoriální)

2.1.3.2 Zpěv nežalmový – sekundární repertoárová vrstva

(tropace, tropy, sekvence, rýmovaná officia, duchovní hry, Plockova klasifikace duchovních her, hymny)

2.1.4 Gregoriánský chorál a liturgie – problematika funkční

2.1.4.1 Liturgie (vymezení pojmu, pojetí latreutické a soterické)

2.1.4.2 Liturgie mešní

(vymezení pojmu, struktura mešního formuláře, ordinarium missae, proprium missae, funkce útvarů žalmového a nežalmového zpěvu ve formuláři mešní liturgie)

2.1.4.3 Liturgie mimomešní

(vymezení pojmu, struktura liturgie hodin, struktura formulářů jednotlivých částí liturgie hodin, matutinum, laudy, prima, tercie, sexta, nona, nešpory, kompletář, funkce útvarů žalmového a nežalmového zpěvu ve formulářích mimomešní liturgie)

2.1.4.4 Liturgie času

(církevní rok – vymezení pojmu, principy výstavby a struktura církevního roku před úpravami 2.vatikánského koncilu, proprium de tempore, proprium de sanctis, commune sanctorum)

2.1.5 Liturgické knihy

(vymezení pojmu, základní klasifikace, zásady jejich výstavby, codex mixtus, knihy liturgie mešní: misál, graduál, sekvenciář, troparium, kyriale, lekcionář; knihy liturgie mimomešní: antifonář, žaltář, troparium, breviář, hymnár)

2.1.6 Liturgický zpěv v dějinách české hudby až do pol. 15.století

(dva proudy christianizace českého prostoru, problematika staroslověnského zpěvu, problematika latinského zpěvu, vytváření institucionálního zázemí pro liturgický zpěv, chorál ve službách reformace, literátská bratrstva)

2.1.7 Paraliturgický jednohlas – duchovní lyrika

(vymezení základních pojmů: liturgický, paraliturgický, lyrika, píseň; krystalizace písňového projevu: versus, conductus, tropace; liturgické útvary s písňovými rysy; sekvence, hymnus, leich, cantigas, cantio – latinská středověká duchovní píseň; nejstarší vrstva české duchovní písně, česká reformační píseň. Hlavní prameny latinské duchovní písně a české reformační písně 15.a 16.století: Vyšebrodský sborník, Jistebnický kancionál, Jistebnický graduál, Vyšehradský sborník, Franusův kancionál, Graduál bakaláře Martina z Vyskytné, kancionály Jednoty bratrské, Kolínský kancionál, Havlíčkobrodský kancionál, Vodňanský kancionál, Poličský kancionál, Chrudimský graduál ad.)

3. SVĚTSKÝ JEDNOHLAS

- 3.1 Základní charakteristika a odlišení od jednohlasu duchovního, podíl světského jednohlasu na vývoji středověké hudební kultury (subjektivizace tvorby, poetizace tvorby, profesionalizace tvorby)
- 3.2 Francouzská dvorská lyrika a její charakteristika
- 3.3 Trubadúři – charakteristika a hlavní představitelé
- 3.4 Truvéři – charakteristika a hlavní představitelé
- 3.5 Německý minnesang, jeho charakteristika a hlavní představitelé
- 3.6 Carmina burana
- 3.7 Ohlasy dvorské a milostné lyriky v české středověké hudbě
- 3.8 Rozvoj formového myšlení – tři základní formotvorné typy – repetiční princip jako formotvorný prvek

Literatura ke gregoriánskému chorálu, duchovní lyrice a světskému jednohlasu:

- [14] Apel, Willi: Gregorian Chant, Bloomington 1958
- [15] Dahlhaus, Carl (ed.): Neues Handbuch der Musikwissenschaft, sv.2, Müller, Hartmut – Stephan, Rudolf: *Die Musik des Mittelalters*, Laaber-Verlag 1991
- [16] Falvy, Zoltan: Mediterranean Culture and Troubadour Music, Budapest 1986
- [17] Gennrich, Friedrich: Der musikalische Nachlass der Troubadors. Prolegomena, Langen bei Frankfurt 1965
- [18] Gülke, Peter: Mönche, Bürger, Minnesänger, Leipzig 1975
Hrčková, Nad'a: Dejiny hudby, I. Európsky stredovek, Orman, Bratislava 2003 (též česky) + CD
- [19] **Kolektiv autorů: Hudba v českých dějinách, Praha 1983**
[zde kapitoly: Jaromír Černý : Středověk (800 – 1420); Jan Kouba: Od husitství do Bílé hory (1420-1620)]
- [20] **Kouba, Jan: ABC hudebních slohů, Editio Supraphon, Praha 1988**
- [21] **Lehár, Jan: Česká středověká lyrika, Praha 1990**
- [22] Musik im Gottesdienst (sborník): Regensburg 1993
- [23] Nejedlý, Zdeněk: Dějiny husitského zpěvu, 6 sv., Praha 1954-56
- [24] Orel, Dobroslav: Rukověť chorálu římského, Hradec Králové 1899
- [25] **Sehnal, Jiří – Vysloužil, Jiří: Dějiny hudby na Moravě, Vlastivěda moravská. Země a lid, nová řada, sv.12, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2001**
Smolka, Jaroslav a kol.: Dějiny hudby, Togga agency, Brno 2001
- [26] Venhoda, Miroslav: Úvod do studia gregoriánského chorálu, Praha 1946
- [27] Wagner, Peter: Einführung in die gregorischen Melodien, 3.sv., Leipzig 1911, 1912,1921
- [28] **Slovník české hudební kultury, Praha 1997**
Die Musik in Geschichte und Gegenwart, 17.sv. (zde příslušná hesla)
The New Grove's Dictionary of Musik and Musicians, 20 sv. (příslušná hesla)

4.VZNIK A RANÉ OBDOBÍ VÍCEHLASU

4.1 **Tropace** jako praktický a teoretický základ formování evropského umělého vícehlasu a jeho základní podoby
(*tropace melizmatická, textová a melodicko-textová; organální a diskantová technika – charakteristika rozdílů*)

4.2 Raná fáze vícehlasu

(*organum hucbaldovské, organum „nové“, St.Martial, Santiago de Compostela, teoretické reflexe*)

4.3 Notredamská epocha

(*základní charakteristika epochy a jejího přínosu; organum duplum, triplum, quadruplum, conductus, notredamské moteto, diskantové partie, clausulae – vymezení rozdílů; Leoninus, Perotinus, hlavní prameny notredamského vícehlasu, teoretické reflexe*)

4.4 Ars antiqua

(*základní charakteristika, hudební přínos, prameny hudební, teoretické reflexe, Franko Kolínský, Petrus de Cruce, hoquetus, inovace moteta*)

Literatura ke kapitole o raném období vícehlasu:

- [29] **Černý, Jaromír: Středověký vícehlas v českých zemích**, in: Miscellanea musicologica 27-28, Praha 1975
(zde odkazy na další literaturu)
Dahlhaus, Carl (ed.): Neues Handbuch der Musikwissenschaft, sv.2
- [30] Eggebrecht, Hans Heinrich: Musik im Abendland, Piper Verlag, München 1991
- [31] Gülke, Peter: Mönche, Bürger, Minnesänger, Leipzig 1975
Kolektiv autorů: Hudba v českých dějinách, Praha 1983
Kouba Jan: ABC hudebních slohů, Praha 1988
Sehnal, Jiří – Vysloužil, Jiří: Dějiny hudby na Moravě, Brno 2001
Smolka, Jaroslav a kol.: Dějiny hudby, Brno 2001
Příslušná hesla (viz terminologii v odst. 4.1- 4.4) v MGG, Grove's Dictionary, Slovníku české hudební kultury

5. ARS NOVA

5.1 Ars nova

(základní charakteristika a hudební přínos)

5.2 Francouzská ars nova

(charakteristika, hlavní představitelé, izometrie, izorytmie, izorytmické moteto, talea, color, repetiční formy, balada, rondeau, virelai, hudební prameny, teoretické reflexe, ars subtilior)

5.3 Hudba italského trecenta

(charakteristika a odlišnost od francouzské ars nova, hlavní představitelé, dvouhlasý a kánonický madrigal, caccia, balatta, hudební prameny, teoretické reflexe)

5.4 Anglická hudba 14.století

(charakteristika a odlišnost od francouzské a italské ars nova, reprezentativní útvary, gymel, faburden, anglické organum, prameny, hlavní představitelé, teoretické reflexe)

6. RENESANCE A HUDBA

- 6.1 Charakteristika období, vymezení časového prostoru, otázka názvu a členění epochy, charakteristické znaky hudby tohoto období;
- 6.2 Skladatelské generace a jejich hlavní představitelé – Eggebrechtovo periodizační schéma
- 6.3 Skladebné techniky a reprezentativní formy, princip autonomizace hudby (krystalizace vokální polyfonie, princip vokalizace, opuštění principu kantofirmální techniky, autonomizace hlasů, emancipace z přísně liturgické-funkční vazby a zdůrazňování vnitřních-„autonomních cílů“ hudebního díla)
- 6.4 Problematika hudebního vývoje v českých zemích 15. a 16.století, hlavní představitelé, hudební prameny

7. HUDEBNÍ TEORIE STŘEDOVĚKU A RENESANCE

(viz samostatný sylabus)

8. HUDBA V OBDOBÍ BAROKA

- 8.1 Rané baroko a problematika jeho návaznosti na období vrcholné renesance, hlavní představitelé.
- 8.2 Barokní opera – její problematika hudební a sociologická, hlavní představitelé.
- 8.3 Instrumentální hudba barokního období – hlavní druhy, problematika vývoje, hlavní představitelé.
- 8.4 Vokální hudba v období baroka – hlavní druhy, problematika vývoje, hlavní představitelé.
- 8.5 Problematika barokní hudby v českých zemích – charakteristika období, charakteristika domácí tvorby, hlavní představitelé.

Literatura k 5. – 8. tematickému okruhu:

- [32] Bossuyt, Ignace: Die Kunst der Polyphonie. Die flämische Musik von Guillaume Dufay bis Orlando di Lasso, Atlantis Musikbuch-Verlag, Zürich-Mainz 1997
- [33] Bukofzer, Manfred: Hudba v období baroka, Bratislava 1986
- [34] Černý, Jaromír: Die Ars nova-Musik in Böhmen, in: MM 21-23/1970, Praha 1970
Dahlhaus, Carl (editor): Neues Handbuch der Musikwissenschaft
2.svazek: Müller, Hartmut/ Stephan, Rudolf: Die Musik des Mittelalter, Laaber-Verlag 1991
- [35] 3.svazek: Finscher, Ludwig: Die Musik des 15. und 16.Jahrhundert, Laaber-Verlag 1989
- [36] 4.svazek: Braun, Werner: Die Musik des 17.Jahrhunderts, Athenaion Verlag 1981
- [37] 5.svazek: Dahlhaus, Carl: Die Musik des 18.Jahrhunderts, Laaber-Verlag 1994

- Eggebrecht, Hans Heinrich: Musik im Abendland, München 1991
Hrčková, Nad'a : Dejiny hudby, I. Európsky stredovek, Orman, Bratislava 2003 + CD (též česky)
Hrčková, Nad'a: Dejiny hudby, II. Renesancia, Ikar, Bratislava 2004 + CD
Kolektiv autorů: Hudba v českých dějinách, Praha 1983
Kouba, Jan: ABC hudebních slohů, Praha 1988
- [38] Navrátil, Miloš: Charakteristika hudebního baroka a portréty slavných mistrů. Montanex, a.s., 1996
[39] Pečman, Rudolf: Georg Friedrich Händel, Praha 1985
[40] Sehnal, Jiří: Pavel Vejvanovský a biskupská kapela v Kroměříži, Muzeum Kroměřížska, Kroměříž 1993
[41] Sehnal, Jiří: Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18.století, Brno 1988
Sehnal, Jiří – Vysloužil, Jiří: Dějiny hudby na Moravě, Brno 2001
Smolka, Jaroslav a kol.: Dějiny hudby, Brno 2001
[42] Štědroň, Miloš: Monteverdi, Praha 1985
[43] Trojan, Jan: Dějiny opery, Paseka, Praha-Litomyšl 2001
Příslušná hesla v hlavních muzikologických encyklopediích

Upozornění:

Studium publikací zvýrazněných v tomto sylabu tučnou sazbu je povinné !

Požadavky ke zkoušce z předmětu Přehled dějin hudby I:

- 1) Identifikace předložené zvukové ukázky hudby z období 12.- 18. století.**
(zařazení do příslušné stylové epochy a popis jejích základních strukturních charakteristik)
- 2) Identifikace předložené notové ukázky hudby z období 12.- 18.století.**
- 3) Spolehlivá orientace v historické, teoretické a funkční problematice hudby období 12. – 18. století v rozsahu stanoveném tímto sylabem.**